

SİDKÎ BABA'NIN VELÂYETNÂME MÜELLİFİ ALİ NİHÂNÎ'YE DAİR HATIRALARI*

The Memoirs of Sıdkî Baba about Ali Nihani who is writer of Velâyetnâme

Orhan KURTOĞLU**

Öz

Hatıralar, insanların başından geçen olayları bir süre geçtikten sonra kaleme aldıkları edebî metinlerdir. Türk ve dünya edebiyatında bu türde yazılmış oldukça önemli eserler vardır. Bu eserler, genellikle yazarın şahit olduğu ve kendince önemli olduğunu düşündüğü olaylar ve şahıslar hakkında kendi dışında başkalarının da haberdar olmasını sağlamak ve bu hatıralarda zikredilen kişi ve olayların unutulmasına engel olmak amacıyla oluşturulurlar. Bu hatıraların satır aralarında görece çok önemli bilgiler bulunabilir. Bu eserler sayesinde kayıp bir eserden, bilinen bir eserin yeni bir nüshasından, bir müellifin hayatıyla ilgili önemli bir kesitten haberdar olunabilir.

Sıdkî Baba, 19. Yüzyılın ikinci yarısıyla 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış, Alevi Bektaşî geleneği içerisinde önemli bir mevkiye bulunan yazdığı eserleriyle bu kültürün düşünce dünyasını dile getiren bir isimdir. Çok küçük yaşlarda intisap ettiği Hacı Bektaş Veli Dergâhında özellikle Şeyh Cemâled-din Efendi ve Müderris Ali Nihânî ile yakınlığı dolayısıyla da ayrı bir saygınlığa sahiptir.

Sıdkî Baba'nın 1341/1923 yılında yazdığı ve hatıralarının bir kısmı olduğunu düşündüğümüz belgelerde Ali Nihânî'nin hayatı ve eseriyle ilgili bilinmeyen bazı hususlara dair notlar bulunmaktadır. Bu çalışmada Sıdkî Baba'nın bu hatıralarındaki Ali Nihânî'nin memleketi, ailesi, eğitimi, dergâhtaki öğretim faaliyetleri, hastalanması, vefatı ve cenaze töreniyle eserinin kaleme alınış hikâyesi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hatıra, Sıdkî Baba, Ali Nihânî, Velâyetnâme

Abstract

Memoirs are the literary texts that individuals have written about moments and events that took place in their lives. There are significant pieces of works written in Turkish and world literature in this genre. These works are often created with the purpose of ensuring that other people are aware of the events and individuals that the author came across and thought to be important and preventing the people and events mentioned in these memoirs from being forgotten. Relatively important information can be found between the lines of these memoirs. Through these works, an important part of the life of a writer can be informed about a lost work or a new copy of a recognized work. Sıdkî Baba who lived between the second half of the 19th century and the first quarter of the 20th century has an important role in Alevi-Bektashi tradition and is recognized with his works on Alevi-Bektashi culture and its world of thought. He is also respected due to his close relations with Şeyh Cemâled-din Efendi and Mudarris Ali Nihânî in the Hacı Bektaş Veli Dervish Convent where he studied at a young age. In the documents written by the Sıdkî Baba in 1341/1923 that comprises of his memoirs, there are notes regarding Ali Nihânî's life and unknown facts about his work. In this study, the analysis of these documents revealed information about Ali Nihânî's hometown, family, education, teaching activities in the Dervish Convent, his illness, death, and funeral as well as the story of the writing of his work.

Keywords: Memoir, Sıdkî Baba, Ali Nihânî, Velayetname

* Makalenin Geliş Tarihi: Kabul Tarihi: DOI: <https://dx.doi.org/10.34189/hbv.90.001>

** Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye. orhan.kurtoglu@hbv.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6640-0937

Asıl adı Zeynel Abidin olan Sıdkî Baba, Malatya'da Tohma Çayı kenarında kurulu Çerme köyüne yerleşen Oğuz Türklerinin Bozok koluna bağlı Dedekargın aşiretindedir (Gül, 1984: 6; Özmen, 1998: 559). Bölgede çıkan bir kargaşa sebebiyle buradan ayrılan aile, Tarsus'a bağlı Yenice köyüne yerleşmiş, Zeynel Abidin de burada doğmuştur (Gül, 1984: 7).

Küçük yaşlarda saz çalmaya başlayan ve Pervâne mahlasıyla deyişler söyleyen Zeynel Abidin, Babasının ölümünden sonra şöhretinin duyduğu Hacı Bektaş Dergâhı'na gitmek istemişse de annesi küçüklüğünü ileri sürerek bu arzusuna bir müddet engel olmuştur. Fakat bu arzusundan vazgeçmeyen Zeynel Abidin, 12 yaşında ailesinin yanından kaçarak Hacı Bektaş Dergâhı'na ulaşmıştır (İvgin, 1976: 7; Gül, 1984: 7; Altınok, 2013: 2).

Hacı Bektaş Dergâhı'nda önce Şeyh Feyzullah Efendi'ye onun ölümünden sonra ise Şeyh Cemâleddin Efendi'ye intisap etmiştir. Okuma ve yazmayı köyündeki hocasından öğrenen (Özmen, 1998: 559) ve dergâha gelmeden önce de deyişler söyleyen Zeynel Abidin, asıl gelişimini burada tamamlamış, bir yandan Feyzullah Efendi'nin dergâhta bulunanların eğitimini sağlamak ve müderris kadrosunu takviye etmek maksadıyla İstanbul'dan davet ettiği Yozgatlı Ali Nihânî Efendinin derslerine Feyzullah Efendi'nin çocukları Cemâleddin ve Veliyyüddin Çelebilerle birlikte devam ederken bir yandan da mürşidinin rahle-i tedrisinden geçerek manevi terbiyesini tamamlamıştır (Gül, 1984: 9; Kurtoğlu, 2015: 9). Gerek Feyzullah Efendi'ye gerekse hem medreseden sınıf arkadaşı hem de babası Feyzullah Efendi'nin vefatı üzerine erken yaşlarda postnişin olan Şeyh Cemâleddin Efendi'ye karşı gösterdiği sevgi, saygı ve sadakat dolayısıyla Cemâleddin Efendi tarafından kendisine Sıdkî ismi verilmiş ve Pervâne bu tarihten sonra bu isimle anılır olmuştur. Sıdkî Baba'nın bu gelişmelerle ilgili sözleri şöyledir:

Cemâleddin hünkâr dil-i şâdıma
İrşâd ile Sıdkî dedi adıma
Hâsılı yetirdin her murâdıma
Yâ Rabbenâ şükür elhamdülillâh

On dört yıl dolandım Pervânelikte
Sıdkî ismim buldum divânelikte
Sundular aşk meyın mestânelikte
Kırkların ceminde dâra düş oldum (Gül, 1984: 10)

Şeyhi Cemâleddin Efendi'yle birlikte Alevi ve Bektaşî muhitlere düzenlenen ziyaretlere katılan Sıdkî Baba, daha sonra Cemâleddin Efendi'nin halifesi ve vekili olduğuna dair verdiği bir berat ile tek başına da tarikat hizmetlerini yürütmek maksadıyla geziler yapmıştır (Gül, 1984: 11). Bu gezilerinin birinde Merzifon'un Harız köyünü beğenerek burada yerleşmek isteğini Cemâleddin Efendi'ye arz edince Cemâleddin Efendi'de sadık bir adamının dergâhtan uzak bir yerde kendisi ve tarikatını temsilen hizmet yürütmesinin uygun olacağı düşüncesiyle kendisine izin vermiştir.

Buraya yerleşen Sıdkî Baba, iki kez evlenmiştir. İlk evliliğini yine Cemâleddin Efendi'nin tensipleriyle Çorum'un Alaca İlçesine bağlı İmad Hüyüğü köyünden Mehmet Dede evlatlarından Ali Ağa'nın kızı olan Hatice ile gerçekleştirmiş; Hatice Hanım'ın vefatı üzerine Harız köyünden Naciye isimli birisiyle evlenmiştir. İlk evliliğinden se-kiz, ikinci evliliğinden ise üç çocuğu olan Sıdkî Baba, 1928 yılında Harız'da Hak'a yürümüş ve burada defnedilmiştir. (Gül, 1984: 11, 17).

Alevi ve Bektaşî edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan Sıdkî Baba, hem Halk hem de Dîvân şiiri nazım şekilleriyle şiir söylemiştir. Şiirlerinde “Hz. Pey-gamber başta olmak üzere ehl-i beyte, Hz. Ali'ye, Hacı Bektaş-ı Veli'ye ve şeyhi Cemâleddin Efendi'ye duyduğu derin saygı ve sevginin birbirinden güzel örneklerini görmek mümkündür.” (Demirel, 2016: 1751).

Dîvân sahibi şairlerden olan Sıdkî Baba'nın *Dîvân*'ından başka 1894 yılında kaleme alınan didaktik içerikli ve 1393 beyitten oluşan bir *Nasihât-nâme*'si ve *Dîvân* içerisinde yer alan ve II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine kaleme alınan 105 dörtlükten oluş-an *Destân-ı Hürriyet-i Osmânî*'si ile şeyhi Cemâleddin Efendi'nin ölümüne yazılan mersiye türündeki şiirlerini ihtiva eden *Defter*'i vardır (Demirel, 2016: 1752).

Ali Nihânî ise yukarıda da ifade edildiği gibi Feyzullah Efendi'nin çocukları olan Cemâleddin ve Veliyyüddin Çelebilerle Sıdkî Baba'nın hocasıdır. Nihânî'nin hayatına dair daha önceki çalışmalarımızda (Kurtoğlu, 2011: 2015) pek fazla bir ayrıntıya ulaşmamıştık. Ulaşabildiğimiz bilgiler memleketinin Yozgat olduğu, İstanbul'da eğitim gördüğü, Feyzullah Efendi'nin davetine uyarak Hacıbektaş'a geldiği, burada medrese hocalığı yaptığı ve burada vefat ettiğinden ibarettir. Cemâleddin Efendi'nin torunlarından ve Türkiye Cumhuriyeti'nin eski kültür bakanlarından Şahin Ulusoy Bey'in aile arşivinde bulunan Sıdkî Baba'nın hatıralarını ihtiva eden rika hatla kaleme alınmış, 11 sayfadan oluşan ve dağınık bir şekildeki hatıraları Ali Nihânî hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir¹. Sıdkî Baba bu hatıralarını, metnin son kısmında yer alan ve Ali Nihânî'nin *Velâyetnâme*'sinin övgüsünün yapıldığı şiirde yer alan

Bin üç yüz kırk birde târîh söyledim evsâfını
Mü'minânın mültecâsı bu Velâyet-nâme'dir

beytinden anlaşıldığına göre 1341/1923 senesinde yazmış olmalıdır. Bu hatıralarda Sıdkî Baba'nın Hacı Bektaş Dergâhı'nda geçirdiği günlere ve bilhassa Ali Nihânî'nin ailesi, İstanbul'daki eğitimi, dergâhtaki hayatı, son günleri, vefatı ve defnedilmesine dair pek çok ayrıntılı bilgibulunmaktadır.

Sıdkî Baba, Feyzullah Efendi'nin müridi Feyzullah Efendi'nin ders hocası Ali Nihânî'nin menakıbının sadece bir kısmı diyerek ve bütün bunları bizzat kendisinden duyduğunu ifade ederek sözlerine şöyle başlamaktadır: “Reşâdetlü Feyzullâh Efendimiz hazretlerinin mürîdân u muhlisânından reşâdetlü Çelebi Cemâleddin Efendi-

¹ Bu vesile ile aile arşivlerinde bulunan bu belgeleri araştırmalarımızda kullanmamıza izin veren ve böylelikle Ali Nihânî biyografisine önemli katkılar sağlayan eski Kültür Bakanı Şahin Ulusoy Bey'e teşekkür ederim.

miz hazretlerinin ders hocası ecille-i ulemâdan fazîletlü Hoca Ali Nihânî hazretlerinin menâkıb-ı şerîflerinden bir şukkası işbu risâlemize teberrüken kayd olunmuşdur. Müşârün ileyhden bizzât şifâhen mesmû'âtım böyledir.”

Sıdkî Baba'nın aktardıklarına göre Ali Nihânî, Yozgat eşrâfından Hacı Mehmed Efendizâdelerden olup 12 yaşında Yozgat'ta rüşdiye mektebini bitirmiş, 16 yaşında medrese eğitimi için İstanbul'a gitmiş, zaman zaman maddi sıkıntılar çekerek 18 sene ilim tahsil etmiş ve şehâdetname ile Yozgat'a dönmüştür. Hacı Bektaş Dergâhı Postnişini Feyzullah Efendi'nin talebiyle bizzat inşa ettirdiği medreseye ders hocası olarak tayin edilmiş ve 1325 senesinde ölümüne kadar burada eğitim ve öğretim faaliyetleriyle meşgul olmuştur. Önce Cemâleddîn Efendi, Veliyyüddîn Efendi ve Sıdkî Baba'ya hocalık yapan Ali Nihânî'nin, hatıraların yazıldığı dönemde de Cemâleddîn Efendi'nin çocukları Hamdullâh ve Ali Hâdî ile Veliyyüddîn Efendi'nin oğlu Hüseyin Fevzî Efendilere hocalık yaptığı anlaşılmaktadır. Sıdkî Baba'nın ifadesine göre Nihânî'nin “Kasaba derûnunda ve gerek cevânibinde iki yüze karîb talebesi olduğu söyleniyordu. El-hâsıl medresesinde tahsilde bulunanlar boş çıkmadılar. Herkes miktârınca kazandılar. Çünkü müşârün ileyh hoca hazretlerinin ilm-i zâhirinden ma'âda ulûm-ı bâtınıyeden dahi behre-yâb oldukları el-ân meydânda olan âsarlarından ma'lûm olunuyor.”

Ali Nihânî, Sıdkî Baba'ya İstanbul'da tahsilde iken zaman zaman maddi sıkıntılar yaşadığını, bunu da mektupla ve münasip bir dille babasına iletmiş, babasının da buna uygun cevaplar verdiğini anlatmaktadır: “İstanbul'da tahsîlim zamânı merhûm pederim Hacı Mehmed Efendi'den harçlık gâyet az geliyordu. Yarı aç yarı tok bir hâlde rûz şeb gayretde bulunurdum. Ba'zen merhûm pederden bâ-mektûb su'âl ederdim. Harçlık gâyet az geliyor. Burası İstanbul ma'lûm suyu dahi para iledir. Cevâbında oğlum ben ders-hânelerin ve İstanbul'un ahvâlini bilirim. Harçlık çok olursa çok yer çok içersin. Çok yemek insâna sıklet getirir. Zâten 'ilm yarı aç yarı tok tahsîl olunur günde verilen harçlık ile idâre ederek devâm üzere ol inşa'allâh memleketimize geldiğinde ilm-i kemâlde her ne tahsîl etmiş isen herkes ona nazar ederler. Yoksa kim sefâhate dâ'ir nesnelere ehl-i kemâl katında hüner değildir. Bu âlemde hüner tahsîli ulûm-ı dîniye ile iştigâl ederek şer'at-i Muhammedî'ye mücib amelde bulunmaktır diye yazardı.”

Sıdkî Baba hatıralarında her sene bir defa Pîrevî'ne gittiğini Ali Nihânî'nin vefatı sırasında da dergâhta bulunduğunu belirtmektedir. Sandukaların örtüsünün değiştirildiği Rûmî 1323, Hicrî 1325 yılında da dergâha gittiğini ve Çelebi Cemâleddîn Efendi'nin izniyle hocası Ali Nihânî'yi ziyaret ettiğini, bu ziyarette hoş iltifattan sonra hocasının ve hocasının babasının yaşıyla ilgili birtakım sorular sorduğunu; hocasının cevabında kendisinin 75 yaşında olduğunu babasının ise 95 yaşında vefat ettiğini söylediğini ifade etmektedir. Bu ifadeden hareketle Ali Nihânî'nin h. 1250/m. 1835 yılında doğduğu ve 1907-08 yılında vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Sıdkî Baba'nın hatıralarında Amasya'da medfûn Hamdullah Çelebi'nin türbesinde yapılan bir tamirata dair de bilgiler bulunmaktadır. Aynı senenin (1325/1908)

kurban bayramı arifesinde Ali Nihâni ile görüşen Sıdkî Baba, yapılan bu tamirat için manzum bir tarih yazmasını istemiş, Nihânî de tarih beyti

Hamse-i âl-i abâ târîhini dedi Nihân
Kabr-i Hamdullâh Efendi ola bâ-nûr-ı necât [1325/1908]

olan yedi beyitlik bir manzume yazmıştır.

Sıdkî Baba'nın naklettiğine göre Ali Nihâni, 1325 (1908) yılının kurban bayramı gecesi saat bir buçukta vefat etmiştir. Gasil suyunu kayınbiraderi Veli Hoca hazırlamış, Müderris Mehmed Efendi ise gasletmiştir. Defin yeri Sıdkî Baba tarafından tespit edilmiş ve Hacı Bektaş Velî ve Balım Sultan'ın türbelerinin arasına defnedilmiştir: “Merkad-i şerifleri Balım Sultân Efendimizin kubbe-i mübarekeleriyle Hazret-i Pîr Efendimizin türbe-i şerifleri miyânındadır. Sabâh çağı Balım Sultân Efendimizin kubbe-i şerifleri gölgesi ahşâm çağı Hazret-i Pîr Efendimizin kubbe-i şerifleri sâyesiyle şeref-yâb olmuştur.”

Sıdkî Baba'nın hatıralarında Ali Nihânî'nin manzum olarak kaleme aldığı *Hacı Bektaş Velî Velâyetnâmesi*'yle ilgili bölümler de yer almaktadır. Nihânî bu eseri yazmasını Cemâleddîn Çelebi'nin istediğini, kendisinde böyle bir eser yazacak liyakat olmadığını söylediğinde ise “ilügüm aç ağzını söyleyen benim” buyurmuşlar. Eser tamamlandığında Feyzullâh Efendi'nin hayatta olmadığını belirten Sıdkî Baba, Nihânî'nin eserini tamamladığında gördüğünü söylediği bir rüyayı da nakletmektedir. Buna göre mana âleminde Balım Sultan Türbesinde, Balım Sultan, Cemâleddîn Efendi ve Ali Nihânî beraberken Balım Sultan *Velâyetnâme*'yi eline alarak “Hoca Velâyet-nâme güzel olmuş. Sa'yin meşkür olsun.” diyerek eseri Cemâleddîn Efendi'ye uzatmış ve “Al Cemâl, bu Velâyet-nâme sana yâdigârimdir hıfz et.” demiş.

Sıdkî Baba'nın Ali Nihânî ve eserine ilişkin hatıraları *Velâyetnâme* övgüsünde yazılan matla ve makta beyitleri

Ol Hakk'ın nûr-likâsı bu Velâyet-nâme'dir
Mir'ât-ı âlem-nümâsı bu Velâyet-nâme'dir
Koyma elden oku her dem Sıdkıyâ ihlâs-ıla
Mühtediler ihtidâsı bu Velâyet-nâme'dir

olan 12 beyitlik bir övgü şiiri ile sona ermektedir.

Sıdkî Baba'nın hocası Yozgatlı Ali Nihânî'den dinlediği ve bizzat şahit olduğu olaylara ilişkin hatıralarını ihtiva eden metin aşağıda verilmiştir:

Bismillâhirrahmânirrahîm

[1] Reşâdetlü Feyzullâh Efendimiz hazretlerinin mürîdân u muhlisânından reşâdetlü Çelebi Cemâleddîn Efendimiz hazretlerinin ders hocası ecille-i ulemâdan faziletlü Hoca Alî Nihânî hazretlerinin menâkıb-ı şerîflerinden bir şukkası işbu risâlemize teberrüken kayd olunmuştur. Müşârün ileyhden bizzât şifâhen mesmû'âtım böyledir.

Merhûm Hoca Alî Nihânî Efendi hazretleri an-asl Yozgadî eşrâfından Hacı Mehmed Efendizâdelerden olup on iki sinlerinde mekteb-i rüşdiyede ta'lim ü terbiye olup on altı sinlerinde İstanbul'da ders-hânelerde on sekiz sene tahsîl-i ulûmda bulunarak me'zûnen bâ-şehâdet-nâme Yozgad'a teşriflerinde reşâdetlü Feyzullâh Efendimizin talebiyle Hacı Bektaş Velî -kuddise sırruhu a'lâ- efendimiz hazretlerinin dergâh-ı şerîflerine teşriften Şeyh Feyzullâh Efendimizin bizzât inşâ eylemiş olduğu medrese-i âlîlerine ders hocası ta'yîniyle bin iki yüz doksan senelerinden bin üç yüz yirmi beş senelerine kadar Çelebi Cemâleddîn Efendimize birâder-i siyâdetleri Veliyyüddîn Hurrem efendilerimize ders hocalığı vazîfelerinde ber-devâm hâlâ Çelebi Cemâleddîn Efendimizin mahdûm-ı reşâdetleri siyâdetlü Hamdullâh ve Alî Hâdî Efendilerimiz ve reşâdetlü Veliyyüddîn Hurrem efendimizin mahdûm-ı siyâdetleri Hüseyin Fevzî Efendilerimiz dahi hayli müddetler medrese-i âlîlerinde tahsîl-i ulûmda bulunarak feyz-yâb olmuşlardır. Kasaba derûnunda ve gerek cevânibinde iki yüze karîb talebesi olduğu söyleniyordu. El-hâsıl medresesinde tahsilde bulunanlar boş çıkmadılar. Herkes mikdârınca kazandılar. Çünkü müşârün ileyh [2] hoca hazretlerinin ilm-i zâhirinden ma'âda ulûm-ı bâtniyeden dahi behre-yâb oldukları el-ân meydânda olan âsârlarından ma'lûm olunuyor.

Faziletlü hoca hazretlerinin İstanbul'da tahsîl-i ulûmda iken ser-güzeştelerinden ba'zısını hoca hazretleri söyledi ki İstanbul'da tahsîlim zamânı merhum pederim Hacı Mehmed Efendi'den harçlık gâyet az geliyordu. Yarı aç yarı tok bir hâlde rûz şeb gayretde bulunurdum. Ba'zen merhûm pederden bâ-mektûb su'âl ederdim. Harçlık gâyet az geliyor. Burası İstanbul ma'lûm suyu dahi para iledir. Cevâbında oğlum ben ders-hânelerin ve İstanbul'un ahvâlini bilirim. Harçlık çok olursa çok yer çok içersin. Çok yemek insâna sıklet getirir. Zâten ilm yarı aç yarı tok tahsîl olunur günde verilen harçlık ile idâre ederek devâm üze ol inşâ' allâh memleketimize geldiğinde ilm-i kemâlde her ne tahsîl etmiş isen herkes ona nazar ederler. Yoksa kim sefâhate dâ'ir nesnel ehl-i kemâl katında hüner değildir. Bu âlemde hüner tahsîl-i ulûm-ı dîniye ile iştigâl ederek şerî'at-i Muhammedî'ye mûcib amelde bulunmaktır diye yazardı.

Faziletlü Hoca Nihânî Efendi hazretlerinin dâr-ı bekâya irtihâllerinde âcizânem yine dergâh-ı şerîfde idim. Ma'lûm her sene bir def'a giderim. Rûmî bin üç yüz yirmi üç Arabî bin üç yüz yirmi beş târihleri idi. Merkad-i şerîflerin pûşîdeleri senesi idi. Çelebi efendimizin müsâ'adesiyle [3] Hoca hazretlerinin ziyâretine varıp görüştüm. Merhabâ hoş iltifâtdan sonra ba'z-ı muhabbet esnâsında hoca hazretlerine nazaran dikkatle seyrân ederken nâsiye-i âlîlerinde bir gençlik ve cemâl-i pâkinde âsâr-ı nûr-ı İlâhî müşâhadesiyle dedim: Hocam sinn-i âlîleriniz nerelerdedir. Mâşâllâh subhânalâh bu sene için zât-ı âlînizi gayet ten-dürüst görüyorum dedim. Buyurdu ki sinnim yetmiş beş hamdülillâh-î Te'âlâ vücûdum râhat ve kalbim dahi hoşdur. Fakat artık bu dâr-ı fenâdan gitmek a'lâ olur buyurdukda hocam inşâ' allâh Cenâb-ı Hak hazîne-i celîlesinden daha çok ömürler ihsân buyurur da sağ olanlar daha çok gününüzü görür. Hocam peder-i âlîniz kaç sinlerinde idi dedim. Buyurdular doksan beş sinlerinde irtihâl etdiler. İnşâ' allâhu'r-rahmân siz de daha çok ömürler görürsünüz diyerek iki sâ'at kadar bir muhabbetde bulunduk.

Sene-i mezkûrun kurbân bayramına iki gün kalmış idi. Hocam Amasya'da me-dfün-ı hâk-i itrnâk Hamdullâh efendimizin âlem-i ma'nâdaki işâretleriyle reşâdetlü Cemâleddîn Efendimizin tavsiyesi mûcibi kubbe-i şerîfelerinin be-her bir taraflarının ta'mirâtı husûsunda bir hayli i'âne tedârik ederek mezkûr dergâh-ı şerîfin ta'mirâtı için ustalar ile kontrat olarak şimdi el-ân ustalar çalışmaktadır. Artık bu ta'mirâta dâ'ir târîhini zât-ı âlînizden ricâ eylerim dedikde inşâ'allâh erenler himmet ederse yazarım buyurdular. Ba'demâ hâk-i pâ-yi âlîlerine yüzlerim sürüp müsâ'adesiyle efendimizin dâ'iresine geldim. Ertesi sabâh erken bugün hele sabâh namâzını hocam ile kılayım [4] diyerek makâm-ı şerîflerine geldim. Namâzı edâ ve zikir ü senâdan sonra makâmındaki posta ku'ûd buyurdular. Âcizânem dahi dest-i şerîflerini bûs ederek emr-i âlîleriyle oturdum. Hocam inşâ'allâh ta'mirât târîhini yazmışdursunuz dedikde çekmecesini üzerinde hâzır imiş, yazdım diyerek âcizâneme sundu. Okudum, tekrâr yine bir daha okudum. Nasıl diye söyledi hocam. Çok güzel olmuş diyerek aldım. Konağa geldiğimde Cemâleddîn Efendimize takdîm etdim. Mübârek lisânıyla mutâla'a ederek çâkerâneme sundu. Hoş olmuş, güzel...buyurdular. Yazılan târîh zırdeki yedi beyt-i kelâm-ı dürer-bârları budur:

Hâcî Bektaş Velî'nin nesl-i pâkinden bu zât
Nâmı Hamdullâh Efendi idi bir kuds-simât

Menfî olmuşdu Amasiyye'de bâ-hükm-i kader
Vâsıl oldu rahmete anda eder terk-i hayât

Ravza-i cennet ede kabrin münevver nûr-ile
Hâlık-ı nûr-ı semâvât-ı cinânı âliyât

Müşrif olmuşdu harâba çün mürûr-ı vakt-ile
Abd-i Sıdkıyâ olur ta'miri ilhâm bir sebât

Eyledi ta'mirine sıdk-ile bezl-i makderet
Himmetine nâ'il olup ola neyl-i iltifât

Sa'y edenler bu husûsda sa'y-i meşkûr olalar
Hak rızâsından verile ellerine bir berât

- [5] Hamse-i âl-i abâ târîhini dedi Nihân
Kabr-i Hamdullâh Efendi ola bâ-nûr-ı necât [1325/1908]

Ol gün cum'a idi. Cum'a namâzından sonra müşârün ileyle hoca hazretleri Cemâleddîn Efendimizin konağına teşrîf buyurarak kasaba ahâlisi dergâh-ı şerîf dervîşânından birlikde kahve çay ziyâfetinden sonra yine kendi makâm-ı âlîlerine teşrîf buyurdular. Ertesi gün kurbân bayramının ârifesi idi. Hoca hazretlerinin bir parça nâ-mizâc olduğu işidildi. Cemâleddîn Efendimizin müsâ'adesiyle mahdûm-ı reşâdetleri siyâdetlü Alî Hâdî Efendimiz ile berâber hoca hazretlerinin hâlini su'âl etmek için gitdik ve görüştük. Hocam ne âlemdesin zahmetin var mı denildikde hayır zahmetim yok biraz keyfim alçaldı ise de şimdilik ziyânım yokdur buyurdular. Cemâ-

leddîn Efendimize böylece haberini tebellüğ etdik. Tekrâr âcizânem ahşâm nâmâzı sıralarında bir def'a daha yalnız olarak gitdim. Makâm-ı âlilerine girdim bu def'a gördüm ki sağ tarafına meyl buyurmuş kıbleye karşı lisân-ı mübâreklerinde zikr-i lafz-ı celâl Allâh Allâh Allâh kelime-i mübârekelerine devâm üzere olarak zikrullâh ile meşgûl idi. Âcizânem dahi bir münâsib tarafına ku'ûd ederek zikrullâha iktidâ kıldım. Âcizâneme şöyle kim iki dakika kadar nazar buyurdular başka söz yok idi. Yalnız zikrullâh ile iştigâl etmişdi. O hâlde bûs-ı zemîn ederek sür'atle Cemâled-dîn Efendimize olduğu vech üzere ma'lûmât verdim. Tekrâr mahdûm-ı reşâdetleri Alî Hâdî Efendimizle berâber gönderdi. Acele olarak makâm-ı âlilerine girdik sükût buyurmuşlar beş dakika kadar sessiz sadâsız oturarak tekrâr Alî Hâdî Efendimizin müsâ'adesiyle Cemâleddîn Efendimize ma'lûmât verdim. Müşârün ileyh şu kadar söyledi ki eyvâh hocam irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmuş dedikde efendim sükût üzere ammâ hâlimden haberdar olmadık. Nabzına bakalım mı dedikde bakın ammâ hocam [6] göçmüş diyerek mübârek gözlerinden dürr-i nâb misâli beyâz dâneler rûy-ı gülğûnu üzere döküldü. Âcizânem efendimizin müsâ'adesiyle hocamın makâm-ı âlilerine geldim. Alî Hâdî Efendimiz hâlâ başucunda ses sadâ yok. Peder-i âlilerinin emrini söyledim. Alî Hâdî Efendimizle sağ bileğine âcizânem dahi sadr-ı hazîne-i İlâhilerine zikr-i sübha-i Allâh ile elimi sundum. Alî Hâdî Efendimiz *İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ün*² âyet-i kerîmesini tilâvet buyurarak hâne-i sa'âdetlerinde bulunan çocuklar bülbül misâli nâle-i feryâda şürû' etdiler. Tekrâr Cemâleddîn Efendimize olduğu gibi ma'lûmât verdik. Çok mahzûn olarak başka çâre yok, hükm büyük yerden. Âşıklar bağında Veli Usta'ya haber gönder, acele gelsin hocam için tabut yapılacak buyurdular. Yatsu namâzı geçe Veli Usta'ya Âdem Efendi gönderildi. Çünkü kurbân bayramı gecesi idi. Sandûka i'mârıyla bayram namâzı zamânına kadar tekeffün ve tecehüz hizmetlerin edâ olarak dergâh-ı şerîfin câmi'-i şerîf meydânında cenâze-i şerîf hâzır bulunarak bayram namâzından sonra cenâze namâzı kılınacak diyerek Cemâleddîn Efendimiz tenbîhât-ı icrâ buyurdular ve def'aten çâkerâneme nazar buyurarak herkes bayram namâzı edası için câmi'e girerler sen de hocanın cenâzesi başı ucunda bekle. Sakın bayram namâzı sevâbı için câmi'e gireyim deme. Sana da bu sevâb yeter buyurdular. Çâkerânem dahi tenbîhâtı mûcib bularak herkes câmi'-i şerîfe girdiler ben de hoca hazretlerinin cenâze-i mübârekeleri başucunda bulunarak ahâlî ba'de's-salât cenâze namâzına niyyet ederek ve cem'-i gafîr ile berâber cenâze namâzı dahi edâ olundu.

Cemâleddîn Efendimiz mukaddem çâkerâneme buyurmuşdu ki [7] hocanın merkadini hazret-i Pîr efendimizin harîm-i mukaddeselerinde bir mahall-i münâsibde kazdırın. Âcizânem cenâze namâzından sonra hazret havlusuna girdim birtakım hatîb hoca ahâlî merkad yeri için Haydar Efendimizin merkadi yanına bakmaktalar iken âcizânem Hazret-i Pîr Efendimizin dış kapısı parmakçalık kapıya başımı koyup Hazret-i Pîr Efendimizden bir mukaddes makâm için ilhâm taleb eyledim. Ricâdan sonra ayağa kalkdım. Şimdi merkad-i şerîfleri olduğu yer münâsib geldi. Karşıda merkad yeri talebinde bulunanlara gelin yâhû burası daha münâsib diye söyledim. Hâzır olan

² "Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz". Bakara 156.

cemâ'at dahi burası daha güzel imiş diyerek merkadini kazdık. Sanduka derûnunda olarak ol hâk-i pâke vaz' olundu. Merkad-i şerîfleri Balım Sultân Efendimizin kubbe-i mübârekeleriyle Hazret-i Pîr Efendimizin türbe-i şerîfleri miyânındadır. Sabâh çağı Balım Sultân Efendimizin kubbe-i şerîfleri gölgesi ahşâm çağı Hazret-i Pîr Efendimizin kubbe-i şerîfleri sâyesiyle şeref-yâb olmuştur. Cemâleddîn Efendimizin tenbihâtı mûcibi her hizmetleri edâ olundu. Cenâb-ı vâcibü'l-vücûd olan Hak Te'âlâ hazretleri bizleri de öyle bir makâm-ı mukaddeseye nasîb ile evlâd-ı Resûl-ile Kur'ân-ı me-cîdinden cüdâ düşürmesin. Cümle ehl-i İslâm u muhibbân ehl-i beyt-i Resûlu'llâh ile berâber livâ'ü'l-hamd altında mahşûr eyleye. Âmîn bi-hakkı seyyidi'l-evliyâ ve'l-mürselîn.

Hocamız hazretlerinin vefâtı gecesi Cemâleddîn Efendimizin tenbihâtı mûcibi hâne-i sa'âdetlerinde Konyalı Hoca Geygel-(?)zâde Velî Çavuş, hocamız hafîdi Küçük Hüseyin Efendi sabâha kadar cenâze-i şerîfleri yanında bulunduk. Râhat döşegine konduğunda râyha-i tayyibeleri ayn-ı misk [ü] anber idi. Ol gece kurbân bayramı gecesi idi. Sabâh namâzına kadar hocamızın yanında bulunduk. Sabâh erken Cemâleddîn Efendimiz âcizânemi taleb buyurmuşlar vardım. Su'âl etdi olduğu gibi söyledim. Sandûka-i şerîfesi dahi yapılp hâzır olmuşdu. Emir buyurdular: Müderris Mehmed Efendi cenâzesini yaykasın siz de [8] hizmetinde bulunursunuz. Emir mûcibin[ce] hareket olunarak Müderris Mehmed Efendi gasl etdi. Âcizanem de müderris[s]in kayın birâderi Veli Hoca ile suyunu koyduk. Mübârek ayaklarını yaykâdık. Hizmet hitâmetinde bakdım hoca hazretlerinin mübârek hulkûm-ı pâki çukurunda bir cür'a su kalmış idi. Peygamber Efendimizin “*Ulemâ'ü ümmetî ke-enbiyâi benî isrâil*”³ hadîs-i şerîfi aklıma gelerek hemân bismillâhirrahmânirrahîm diyerek niyyet-i şifâ nûş eyledim. Ba'demâ tekfîn [ü] techîz olunarak mezkûr makâm-ı mübâreke medfenen ziyâretgâh olmuşdur. Hoca hazretlerinin vefâtından sonra öğleyin devâm üzere havâlî-i mübâreke dumanlık oldu. Ehl-i semânın hoca için bu ta'ziyesidir dediler.

Hocamız Nihânî dünyâdan göçdü
Âh eyledi çerh-ı devrân ağladı
Yüreğime dürlü yaralar açdı
Yavruları çok perîşân ağladı

Ecel deryâsından doldu bâdeler
Nûş eyledi nice dil-âzâdeler
Figâna başladı hünkârzâdeler
Hazret-i Pîr kutb-ı devrân ağladı

Hocamın göğsünde var idi yara
Bülbül gibi arz ederdi gülzâra
Çok tedâvî etdi bulmadı çâre
Bu derdin elinden Lokmân ağladı

³ Hadis bilgilerinden Askalânî ve Dârimî “Ümmetimin âlimleri benî İsrail Peygamberleri gibidir.” anlamındaki bu sözün aslının olmadığını söylemektedirler (Yılmaz, 1992: 155).

Vâris-i Peygamber hasbeten-li'llâh
 Himmetine nâ'il eylesin Allâh
 Göçünce cihândan ol veliyyullâh
 Arş ile kürs kevn ile mekân ağladı

[9] Şerî'at tarikat müftisi idi
 Ma'rifet şehrinde mehdî idi
 Âdem safiyyullâh kendisi idi
 Onun için kamu insân ağladı

Bin üç yüz yirmi beşde senesi
 Sultân Feyzullâh'ın ol ser-hocası
 Sâ'at bir buçukda bayram gecesi
 Eyledi cânını kurbân ağladı

Sıdkıyâ bu gamın halâsı muhâl
 Kalanlara ömr versin Zülcelâl
 Yok iken hüsnüne âsâr-ı melâl
 Seyyid Cemâleddîn Sultân ağladı

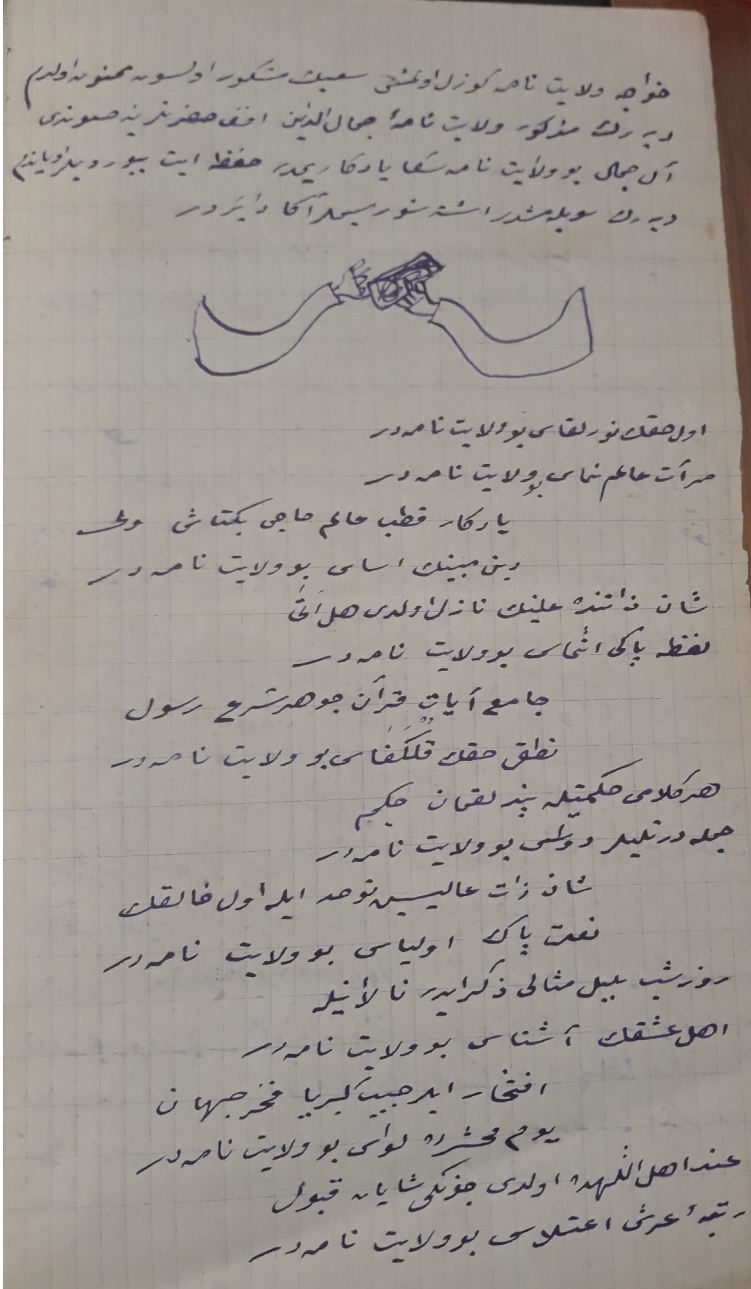
Ders ta'dîl günleri ekserî hoca hazretlerinin medresedeki makâmında berây-ı musâhabet yanında bulunurdum. Bir gün hoca hazretlerinin manzûmesi bulunan ma'lûm velâyet-nâmeden bahs ile hoca hazretleri buyurdular ki bu Velâyet-nâme mu-kaddem nesr idi. Reşâdetlü Şeyh Feyzullâh Efendi hoca hazretleri buyurdular ki bu Velâyet-nâme'yi nazma alsan iyi ve pek güzel olur buyurdular. Efendim güzel olur fakat bende ol kadar liyâkat yok dedim ise de hoca hazret-i Pîr efendimiz ilügüm aç ağızını söyleyen benim buyurmuşlar. İnşâ'allâh muvaffak olursun diyerek ibrâm-ile hayr himmetler eylediler. Fakîr de hüsn-i himmetlerine bel bağlayarak nazma mübâşeret eyledim. Bi-hamdillâhi Te'âlâ müşârün ileyh hazretlerinin hayr himmetleriyle hitâm-pezîr oldu. Fakat Velâyet-nâme yarıda iken müşârün ileyh hazretleri dâr-ı âhirete intikâl buyurdular. Makâm-ı âlilerinde Cemâleddîn Efendimiz ve Veliyyüddîn Efendilerimiz kaldılar. Velâyet-nâme'nin manzarası hitâmında bir rü'yâ gördüm. Hoca hazretleri buyurdular ki âlem-i ma'nâda Balım Sultân Efendimiz türbe-i şeriflerinden Cemâleddîn Efendi ile berâberce bulunduk. Mezkûr Velâyet-nâme Balım Sultan Efendimizin mübârek elinde fakîre nazar buyurarak [10] Hoca Velâyet-nâme güzel olmuş. Sa'yin meşkûr olsun. Memnûn oldum diyerek mezkûr Velâyet-nâme'yi Cemâleddîn Efendi Hazretlerine sundu. Al Cemâl, bu Velâyet-nâme sana yadigârımdır hıfz et buyurdular. Uyandım diyerek söylemiştir. İşte şu resimler ana dâ'irdir:

Ol Hakk'ın nûr-likâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Mir'ât-ı âlem-nümâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Yâdgâr-ı kutb-ı âlem Hacı Bektaş Veli
 Dîn-i mübînin esâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Şân-ı zâtında Alî'nin nâzil oldu “*hel etâ*”
 Lafz-ı pâki “*innemâ*”sı bu Velâyet-nâme'dir
 Câmi'-i âyât-ı Kur'ân cevher-i şer'-i Resûl
 Nutk-ı Hakk'ın “*kul-kefâ*”sı bu Velâyet-nâme'dir
 Her kelâmı hikmet-ile pend-i Lokmân-ı hakîm
 Cümle dertliler devâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Şân-ı zât-ı âlîsin tevhîd ile ol Hâlık'ın
 Na't-ı pâk-i evliyâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Rûz şeb bülbül misâli zikr eder nâlân-ile
 Ehl-i aşkın âşinâsı bu Velâyet-nâme'dir
 İftihâr eyler Habîb-i Kibriyâ Fahr-i Cihân
 Yevm-i mahşerde livâsı bu Velâyet-nâme'dir
 İnd-i ehlullâhda oldu çünkü şâyân-ı kabûl
 Rütbe-i arş-i 'tilâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Nâzımı Hoca Nihânî himmet-i pîrân-ile
 Kalblere bahş-ı safâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Bin üç yüz kırk birde târîh söyledim evsâfını
 Mü'minânın mültecâsı bu Velâyet-nâme'dir
 Koyma elden oku her dem Sıdkıyâ ihlâs-ıla
 Mühtedîler ihtidâsı bu Velâyet-nâme'dir

Sonuç olarak bu hatıralarla Alevi Bektaşî geleneğinde önemli bir eser olan *Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi* ve onun müellifi Ali Nihânî hakkında daha önce bilinmeyen bazı hususlar tespit edilmiş oldu. Bu da gösteriyor ki hem kurum kütüphaneleri hem de özel kütüphane ve arşivlerde bulunan mecmua, risale, hatıra vs. eserler bizlere hiç beklenmedik bir zamanda bilinmeyen bilgiler sunabilmektedir. Bu itibarla hemen her kütüphanede bulunan şiir ve risale mecmualarının muhtevaları dikkatli bir şekilde tespit edilebilirse edebiyat tarihimizin bilinmeyen veya eksik kalmış kimi hususları aydınlatılabilir. Bu hususta M. Fatih Köksal öncülüğünde ve Türkiye'nin pek çok üniversitesinden araştırmacının katkılarıyla yürütülen Mecmuaların Sistematiği Tasnifi Projesi (MESTAP)'nin ne kadar önemli bir ihtiyacı karşılayacağını bir defa daha belirtmek gerekir.

EKLER: Sıdkî Baba'nın Ali Nihâni ve eseri ile ilgili hatıralarının ilk ve son sayfası

۵۰
 رشا دنوشی فیض الله اقدس حضرتک مریدان و مخلصانده
 در شاه و نوجوی جمال الدین اقدس بزرگ حضرتک درسی خواجگی
 اجله اعلیٰ در نقلتو خواج علی نهانی حضرتک مناقب
 شریفه کردند بر شوی ابو رساله مره تبرکاً قید و کشید
 سارا لیهده بزوات تفراف مسواقم بوید در
 مرحوم خواج علی نهانی اخف حضرتی اصل یوز عادی ترقیده
 حاجی محمد اخف زاده کرده اولوب اون ایسی نکرده کتب
 رسیده ده تعلیم و تربیه اولوب اون آنتی نکرده استانبول
 درسی خانه کرده اون کتبی نه تحصیل معلول بولنده مازدا
 با تهراتشاه یوز عاده تشریفه رشا دنوشی تفراف
 اقدس بزرگ طلیله حاجی کتباتی وقت قدس شریعتی اقدس
 حضرتک در کافه تشریفه شریفه شیخی فیض الله اقدس تفراف
 بزوات انشا بجه ایلیشی اولدینی مدرسه عالیبره درسی خواجگی
 تعیینه بو یک اکیوزه حقان سته کرده یک اویوز ایلیشی
 سته کرده قدر چلی جمال الدین اقدیمه ویرد سیادتلی ولی الدین خرم
 اقدس بزرگ درسی خواجلی و طلیله کرده بردوام حاله جمال الدین
 اقدس بزرگ محدومی رشا دنوشی ^{سیادتلی} حمد الله و علی هادی اقدیلر
 در شاه دنوشی ولی الدین خرم اقدس بزرگ محدومی سیادتلی صبه تفراف
 اقدس بزرگ دخی جیل مدرسه رشا عالیبره تحصیل علومده بولنده
 فیضیاب اولشدر رقبه درونش و کون جوینده اکیوزه تفراف
 طلبه س اولدی سولینور دی المحصل مدرسه سته تحصیل
 بولناندر یوشی صقه بیلر هر کسی مقدر نبی قدر ندیلر جوینده شریفه

Kaynaklar

- Altınok, Baki Yaşar. (2013). *Sıdkî Baba Divanı*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.
- Demirel, Şener. (2016). “Sıdkî Baba Divanı’nda Yer Alan ‘Destân-ı Hürriyet-i Osmani’ Adlı Şiir Üzerine Düşünceler”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*. 5 (4): 1748-1764.
- Gül, Muhsin. (1984). *Şeyh Cemaleddin Efendinin Aşığı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri (1865-1928)*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- <https://kuran.diyadinet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-156/diyadinet-isleri-baskanligi-meali-1>
- İvgin, Hayrettin. (1976). *Âşık Sıtkı (Pervane)*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Kurtoğlu, Orhan. (2011). “Ali Nihânî’nin Manzum Hacı Bektaş-ı Velî Velâyetnâme’si ve Velâyetnâme’deki Hacı Bektaş-ı Velî Medhiyeleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*. 57: 29-56.
- . (2015). *Yozgatlı Nihânî-Velâyet-nâme-i Hacı Bektaş-ı Velî*, Ankara: Gazi Üni. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yay.
- Yılmaz, Mehmet. (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun Kitabevi.